

Programma 7 Landbouw en voedsel

Provincie Noord-Brabant

Inleiding

2026 wordt opnieuw een belangrijk jaar voor het verduurzamen van de landbouw- en voedselsector in Nederland en Noord-Brabant.

Binnen de veelheid van activiteiten in Noord-Brabant worden er hier enkele uitgelicht.

De opgaven op het gebied van stikstof, mest, geur en fijnstof in de veehouderij zijn door een kleinere veestapel enigszins verminderd. Mede door de stagnerende vergunningverlening zijn de problemen minder snel kleiner geworden dan eerder verwacht. In 2026 zullen we blijven bijdragen aan een meer duurzame veehouderij door bijvoorbeeld het onderzoeken van sensoren in het kader van 'real time'-meten en monitoren en voer- en managementmaatregelen.

In de afgelopen periode is het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in het centrum van de aandacht gekomen. In 2026 starten we met het uitvoeren van het actieplan gewasbeschermingsmiddelen.

Op Europees en nationaal niveau is er meer aandacht ontstaan voor een voedselstrategie. In 2026 zullen we vanuit de provincie Noord-Brabant onze bijdrage leveren.

Tegelijkertijd geldt voor veel van deze onderwerpen dat een grote afhankelijkheid is van het rijk. De insteek van een nieuw te vormen kabinet is nog onbekend. Voor onze provincie betekent het dat we vanuit de provinciale bevoegdheid en mogelijkheden doorgaan met de dossiers waar we wel vooruitgang kunnen boeken.

Wat willen we bereiken?

Bevorderen van duurzame en circulaire landbouw

We willen in Brabant de duurzame landbouw- en voedselproductie bevorderen, mede daardoor zal er sprake zijn van in hoge mate gesloten mineralenkringlopen (in plantaardige en dierlijke ketens) en daarmee zoveel mogelijk emissieloze landbouw naar water, bodem en lucht. De voedselketens produceren gezond voedsel en landbouwbedrijven dragen bij aan een gezonde en natuurlijke leefomgeving. Hiermee geven we invulling aan de hoofddoelstellingen van de [uitvoeringsagenda landbouw en voedsel](#) met name op het gebied van meest duurzame circulaire landbouw- en voedselproductie in Europa. Hierbij zijn indicatoren als een dalende trend in fijnstof emissie vanuit de veehouderij opgenomen in relatie tot de gezonde leefomgeving en het verminderen van andere emissies uit de landbouw. Maar ook het stimuleren van continue monitoring van emissies in stallen, de maatregelen vanuit het Schone lucht akkoord en de inspanningen om schadelijke effecten van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen dragen ook bij aan het Brabants Beleidskader Gezondheid met drie gezonde levensjaren erbij voor elke Brabander in 2030.

Indicatoren

- Stikstof- en fijnstof emissie veehouderij in Brabant

Streefwaarden	Nulmeting (2023)	Streefwaarde 2030
Geuremissie uit stallen o.b.v. vergunningen veehouderij	0,99 MouE/s	Significante afname
Ammoniakemissie uit stallen o.b.v. vergunningen veehouderij	15,2 kton/jaar	Significante afname
Totale fijnstofemissie uit stallen	1,5 kton/jaar	Significante afname

Wat gaan we daarvoor doen?

Opstellen plan van aanpak geuremissie en onderzoek naar aansluiten geuremissie landbouw en industrie

We pakken dit op samen met het organisatieprogramma's energie en milieu. We leveren dit jaar een plan van aanpak op waarin we aangeven wat de situatie in Brabant is en hoe wij bij kunnen dragen aan een oplossing om geur activiteiten integraal te kunnen meewegen in besluitvorming.

Stimuleren van projecten/activiteiten ter verminderen van ammoniakemissies uit stallen (aantal: 4)

Afhankelijk van Brabant van het slot en mogelijkheden om een natuur toestemming te verkrijgen helpen we ondernemers met een concreet voorstel dat bijdraagt aan emissie reductie, waaronder ammoniak emissie. Een voorbeeld is het VAMOS project waarbij we metingen uitvoeren om voer- en managementmaatregelen te valideren.

Uitvoeren maatregelen schone luchtakkoord ter vermindering van de fijnstof emissie

Via het Schone Luchtakkoord (SLA) hebben we afspraken gemaakt met het Rijk en gemeenten over het verbeteren van de luchtkwaliteit voor onze gezondheid.

Uitvoeren actieplan gewasbeschermingsmiddelen

Met het Actieplan Gewasbeschermingsmiddelen dragen we bij aan een toekomstbestendige land- en tuinbouw die past binnen die brede maatschappelijke opgaven. Brabant wil op een goede manier toewerken naar een duurzame landbouw die geen negatieve impact heeft op zijn omgeving. Dat is nodig om perspectief te kunnen blijven bieden aan boeren.

Het actieplan biedt een overzicht van de stimulerende en regulerende maatregelen die de provincie (aanvullend) wil nemen om het gebruik en de negatieve effecten van chemische gewasbeschermingsmiddelen terug te dringen. Daarmee denken we een duidelijke stap te kunnen zetten op weg naar een significante daling.

We pakken dit op samen met de organisatieprogramma's Water en Bodem, Milieu, Kwaliteit Openbaar Bestuur (gezondheid), Wonen, Werken & Leefomgeving, Natuur en Vergunningen, Toezicht & Handhaving.

Actualiseren regelgeving aangaande duurzame land- en tuinbouw en gezondheid

We verwachten het geitenmoratorium te kunnen heroverwegen na het advies van de gezondheidsraad en het standpunt van het Rijk hierin. Daarnaast hebben we het voornemen om de geurregels en de stalderingsregels in de omgevingsverordening te evalueren.

Wat willen we bereiken?

Stimuleren van economisch toonaangevende landbouw- en voedselsector

Het Brabantse landbouw- en voedselsysteem is in 2030 een vooraanstaande Europese speler: zeer innovatief en met een sterke concurrentiepositie. We willen dit blijven stimuleren. De sector rendeert door (nieuwe) economische en maatschappelijke verdienmodellen in grote internationale en kleine regionale ketens. Op het snijvlak van landbouw en voedsel en respectievelijk high tech, ICT, chemie en gezondheid zijn bovendien nieuwe (biobased) bedrijfstakken tot ontwikkeling gekomen. Brabant blijft exporteur van geavanceerde voedselproductiesystemen.

	Nulmeting (2023)	Streefwaarde 2030
% plantaardige eiwitten in consumptiepatroon	40%	60%
Areaal peulvruchten in ha	445 ha	4750 ha

Wat gaan we daarvoor doen?

Bijdrage leveren aan innovatieve projecten per jaar via Landbouw Innovatie Brabant (LIB) (aantal: 30)

Met de Landbouw Innovatie Brabant (LIB) zullen we innovaties blijven aanjagen en ondersteunen die bijdragen aan duurzame en vitale land- en tuinbouw die een bijdrage levert aan de kwaliteit van het platteland met maatschappelijke verankering. Bijdragen aan systeemverandering staat centraal in het ondersteunen van innovaties met daarin sleutelbegrippen als waarde creatie, kringlooplandbouw en doornontwikkeling. LIB doet dit op een laagdrempelige manier door vroeg in het innovatieproces vanuit de optiek van de primaire sector (vanuit de brede omgeving gezien) ondersteuning te bieden door o.a. in contact brengen met juiste netwerk, ondersteuning in het opwerken van idee tot project, financiële bijdrage en nazorg/doorontwikkeling.

Het LIB is in 2023 geëvalueerd. Een belangrijke aanbeveling was om de laagdrempelige werkwijze te behouden waarmee LIB met praktische voorbeelden mede bijdraagt aan een positief geluid vanuit de sector richting de maatschappij, en aan de provinciale doelen rond Agrarische ontwikkeling, Water, Natuur en Economie en talentontwikkeling.

Zie ook [Statenmededeling Landbouw Innovatie Noord-Brabant Evaluatie en vervolg 2024-2027](#).

Uitvoeren van een actiepakket binnen landelijk programma Bean Deal gericht op meer teelt en consumptie van plantaardige eiwitten

We werken samen met ketenpartijen aan de uitvoering van de acties uit de Bean Deal, om de eiwittransitie te versnellen en ondersteunen we initiatieven zoals The Protein Community en andere netwerkorganisaties rondom eiwittransitie. Daarnaast richten we ons op het bevorderen van alternatieve (nieuwe) eiwitbronnen, zoals insecten, algen en micro-organismen.

Ondersteunen van netwerkorganisaties in de eiwittransitie

Ook in 2026 zetten we in op het ondersteunen van en het actief participeren in samenwerkingsvormen zoals Plant Protein Forward (PPF) en het Plantbased Netwerk, mede omdat deze een basis zijn voor het ontstaan van keteninitiatieven en kennisdeling.

We werken hierbij nauw samen met partijen als de Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij, Fieldlabs zoals Delta Agrifood Business (DAB) en onderwijsinstellingen (Avans, HAS, MBO's), deze laatste vooral vanuit de betrokkenheid bij stages, onderzoek en opleiding.

Via bijeenkomsten bij agrariërs verbinden we verschillende werelden en versterken de keten van boer tot bord. Binnen de provincie trekken we nauw op met het programma Economie, Kennis- en Talentontwikkeling.

Bijdrage leveren aan de Agroproeftuin Noordoost Brabant

Brabant wil een groene proeftuin zijn voor duurzame, innovatieve oplossingen waarin een goede balans tussen landbouw- en voedselproductie en de omgeving centraal staat. Daarom continueren we de samenwerking met de AgroProeftuin Noord-Oost Brabant (NOB). We vergroten de kennis en expertise door samenwerking met bedrijven en kennisinstellingen, maar we kijken ook naar nieuwe en uitgebreidere mogelijkheden voor een intensievere samenwerking tussen de Brabantse proeftuinen: VDBorne Campus, Boerderij van de Toekomst Zuidoostelijk Zand (BvdTZOZ) en de AgroProeftuin NOB.

Wat willen we bereiken?

Stimuleren van Natuur- en landschapsinclusieve landbouw

De Brabantse landbouw is in 2030 landschaps- en gemeenschapsinclusief en vervult daarmee een vitale rol in natuur- en landschapsontwikkeling en het beheer daarvan. Er is een herkenbare verbinding tussen stad en platteland, tussen producent en consument (voedsel, leefbaarheid dorpen) en met de Brabantse samenleving als geheel (zorg, groene energie, landschap en natuur, recreatie). Het Rijk heeft initiatief genomen tot het nader definiëren van natuurinclusieve landbouw. In het vierde kwartaal van 2025 gaan wij in een statenmededeling in op de wijze waarop deze definiëring een rol kan spelen in ons beleid en onze aanpak.

	Nulmeting (2023)	Streefwaarde 203
Toename aantal natuurinclusieve boeren	150	500
Areaal biologische landbouw in % van totaal	3,2	15
Bijdrage Brabantse Landbouw aan doelen van bodem en waterkwaliteit		Bijdrage leveren

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen van agrariërs die Natuurinclusief willen (gaan) ondernemen met coaching en via de regeling “Grondfonds Natuurinclusieve Landbouw”

We ondersteunen de doorontwikkeling naar een (meer) natuurinclusieve bedrijfsvoering met coaches die helpen een doorontwikkelplan op te stellen. Zo kunnen agrariërs bewuste keuzes maken over hoe zij hun bedrijfsvoering uitvoeren waarbij zij rekening houden met de natuur. In het geval er extensivering noodzakelijk is voor de (nieuwe) bedrijfsvoering, faciliteren we de doorontwikkeling door inzet van de regeling “Grondfonds Natuurinclusieve Landbouw”.

Streefwaarden	2024	2027
Ondersteunende agrariërs	85	350 totaal

Ondersteunen van boeren bij omschakelen naar biologisch

We ondersteunen agrarische ondernemers die het overwegen met gratis en deskundig advies over de overstap naar biologische landbouw, afgestemd op hun bedrijfssituatie.

Stimuleren van activiteiten in regionale netwerken om de biologische afzet te vergroten

Uiteindelijk moeten biologische producten worden afgezet en kan er niet meer worden geproduceerd dan er afzet voor is. Daarom bevorderen we afspraken over meer biologische producten in onze eigen catering en die van medeoverheden en Brabantse bedrijven. Ook brengen we regionale netwerken van biologische producenten en afnemers in beeld. Met rijksmiddelen subsidiëren we vervolgens projecten om de afzet te vergroten in deze regio's. Zo stimuleren we de keten en markt voor biologisch voedsel. Daarnaast stimuleren we innovatie in de biologische sector met een specifieke module in het LIB.

Aanpassen verpachtingsvoorwaarden provinciale gronden t.a.v. het beëindigen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en kunstmest

Om doelen voor natuur en water te realiseren streven we in de overgangsgebieden rondom Natura 2000-gebieden, natte natuurepaleis en beekdalen overwegend naar extensieve en natuurinclusieve vormen van landbouw. In 2025 hebben wij het '[Stappenplan verdere verduurzaming pacht van agrarische gronden](#)' vastgesteld. Dit geeft, ook vanuit onze voorbeeldrol, aan hoe wij onze pachtuitgifte verdergaand willen verduurzamen, onder andere door het beperken van het gebruik van kunstmest en gewasbeschermingsmiddelen. De komende jaren voeren we dit plan uit. Daarnaast benutten we de extensiveringsregeling voor graasdierhouderij in deze gebieden. Hiermee versterken we de positie op de grondmarkt van bedrijven die willen extensiveren. We ondersteunen dit verder door samen met de verschillende stakeholders in de verschillende GGA-gebiedsprocessen aan te sluiten en zijn voornemens hier in het kader van de Aanpak Landelijk Gebied nadere afspraken met gebieden over te maken.

Uitvoeren beleidsregels grond voor extensivering en grond voor natuurinclusieve landbouw

Op 1 juli is de beleidsregel 'grond voor extensivering' vastgesteld. Ten opzichte van de oude beleidsregel zijn er twee pakketten toegevoegd: kruidenrijk grasland en biologische landbouw. Hiermee ondersteunen we extensieve of extensiverende landbouwbedrijven rond de Natura 2000-gebieden, Natte Natuurepaleis en in de beekdalen die willen extensiveren. Grondeigenaren kunnen hun grond aan de provincie verkopen en tegen een aantrekkelijke prijs terug pachten, onder de voorwaarde dat bepaalde vormen van duurzaam grondgebruik toegepast worden. De regeling gaat op 1 september 2025 open. De grondregeling natuurinclusieve landbouw is aangepast om inzet binnen het NNB, niet zijnde NNN mogelijk te maken en ook daar natuurinclusieve landbouw te faciliteren. Daarnaast is het grootste deel het beschikbare budget benut, besluitvorming voor ophoging wordt eind 2025 voorzien.

Ontwikkelen en uitvoeren overgangsgebiedenbeleid

De provincie werkt aan een programma overgangsgebieden, hier werken we aan een optimum tussen natuurherstel en landbouwkundig gebruik.

Wat willen we bereiken?

Versterken gemeenschapsinclusief

We willen de verbinding tussen de diverse ketens en de burger versterken. Het resultaat is dat de Brabanders (weer) trots zijn op de landbouw- en voedselsector. De sector is dicht bij de burger gekomen en meer verbonden door onder andere meer kennis van de rol en herkomst van voedsel en van het belang van het buitengebied. Er vindt een verschuiving plaats naar meer voedsel van dichtbij en de landbouw levert een bijdrage aan maatschappelijke en ecosysteemdiensten. Brabanders waarderen het voedsel, het buitengebied, het groen in de stad en de makers, ontwikkelaars en beheerders ervan. De landbouw- en voedselketens worden beleefd als belangrijk onderdeel van de brede welvaart in Brabant.

Steeds meer maatschappelijke opgaven komen samen op één en dezelfde bedrijven binnen de gehele sector en keten. Zo willen we méér dierenwelzijn, minder emissies die schadelijk zijn voor de mens en natuur en een betere bodem- en waterkwaliteit. Deze vraagstukken vragen om een vernieuwingsslag in de veehouderij. Die vernieuwing brengt onzekerheden met zich mee: kan dit financieel uit? Hoe valt een nieuwe koers binnen ons gezin? Vraagstukken die jonge boeren bezighouden en medebepalend zijn óf en hóe zij het bedrijf voort gaan zetten. De provincie wil in 2026 verder bijdragen aan het toekomstperspectief voor jonge boeren. De komende tijd gaan we verder samen met jonge boeren bekijken wat er nodig is om dat toekomstperspectief in te vullen door verdere uitvoering te geven aan het Plan van Aanpak Jonge Boeren.

Indicator:

2-jaarlijkse kwalitatieve rapportage (1ste in 2025) over de ontwikkeling van het onderling begrip tussen boeren-burgers en overheden

Wat gaan we daarvoor doen?

Gezamenlijk met Vereniging Brabants Agrarisch Jongeren Kontakt (BAJK) uitvoeren van het actieplan jonge boeren

Met de uitvoering van het actieplan jonge boeren willen we kijken hoe we jonge boeren kunnen helpen binnen de bestaande juridische kaders, zodat zij een toekomst in Brabant hebben en houden. Zo willen wij ruimte te creëren voor nieuwkomers. Het betreft jonge boeren die thuis geen bedrijf hebben en die we koppelen aan boeren die thuis geen opvolgers hebben (het zogenaamde boer-zoekt-boer project).

Uitvoeren van activiteiten op het gebied van ontwikkeling van kennis, vaardigheden, voedsel educatie en onderwijsvernieuwing (aantal: 5)

Om nieuwe landbouw- en voedselsystemen te bouwen is structurele samenwerking tussen onderwijsinstellingen, bedrijfsleven en overheden nodig. In het programma Beet! werken we samen met onderwijsinstellingen en bedrijfsleven aan onderwijsvernieuwing. Het ondersteunen van kennis- en competentieontwikkeling van jonge agrariërs in het Groene Onderwijs (HAS, Curio en Yuverta) neemt daarbij een belangrijk plaats in.

Opstellen plan van aanpak Vitaal Platteland

Een Vitaal Platteland betreft een breed begrip. Het gaat over het levendig houden van kleinere kernen en te voorkomen dat, als gevolg van voortschrijdende urbanisatie, het voorzieningenniveau dusdanig achteruitgaat dat dit leidt tot leegloop van dorpen. Het betreft het bewaken van veiligheid (voorkomen van ondermijning), het behoud van verbondenheid tussen stad en platteland door openbaar vervoer en digitalisering (zoals aanleg van glasvezelkabels), het behoud van een werkend platteland (versterken zzp en digitale nomaden), een gezond platteland (eet en levensstijl), een circulair platteland en een platteland dat deelneemt aan de energietransitie. Tenslotte is het ook prettig als burgers zelf mee kunnen denken.

Beleidskaders en uitvoeringsagenda's

- [Omgevingsvisie](#)
- [Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030](#)
- [Uitvoeringsagenda Mest](#)
- [Uitvoeringsagenda Landbouw en Voedsel 2024-2027](#)

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma wordt vooral op het gebied van innovatie nauw samengewerkt met de Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij en de regionale ontwikkelingsmaatschappijen AgriFood Capital, Rewin en Brainport Development. Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Met name de landelijke ontwikkelingen zullen ook het komend jaar een sterke invloed hebben op dit begrotingsprogramma. We spelen hierop in met als uitgangspunt het in 2022 vastgesteld beleidskader Landbouw en Voedsel 2030 en de Uitvoeringsagenda 2024-2027

Wat mag het kosten?

7. Landbouw en voedsel

Bedragen x € 1.000		Realisatie	Begroting 2025	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2024	na wijz.	2026	2027	2028	2029
<u>Lasten</u>							
	Programmalasten	15.225 N	13.430 N	24.996 N	15.226 N	11.215 N	657 N
	Toerekening organisatiekosten	5.177 N	6.307 N	6.355 N	6.205 N	3.980 N	3.980 N
Totaal Lasten		20.402 N	19.738 N	31.351 N	21.431 N	15.195 N	4.637 N
<u>Baten</u>							
	Programmabaten	10.207 V	6.494 V	18.230 V	11.801 V	10.558 V	0
	Bijdrage in toerekening org. kosten	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten		10.207 V	6.494 V	18.230 V	11.801 V	10.558 V	0
Saldo van baten en lasten		10.195 N	13.244 N	13.121 N	9.631 N	4.637 N	4.637 N
<u>Reservemutaties</u>							
	Storting in reserves	2.445 N	111 N	80 N	100 N	0	0
	Onttrekking aan reserves	4.101 V	100 V	100 V	190 V	0	0
Resultaat incl. reservemutaties		8.539 N	13.255 N	13.101 N	9.541 N	4.637 N	4.637 N

Financiële toelichting

Lasten

De hogere lasten in 2026 ten opzichte van 2025 van € 11,6 mln. betreffen de inzet van Rijkmiddelen, waarvan € 5,6 mln. de hogere raming van de Versnellingsmiddelen en € 6 mln. de inzet van middelen vanuit de Regeling Provinciale Maatregelen Landelijk gebied (RPML).

Baten?

De hogere baten in 2026 ten opzichte van 2025 is het gevolg van de hogere ramingen van de uitgaven ten laste van Rijksbijdrage (zie lasten).